בס"ד " וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה' " (בראשית כו' יב) **עלון מס 203**

ויזרע יצחק

שנה ד'

פרשת "משפטים" "שקלים"
הפטרה: "ויכרות יהוידע"
כה' שבט תשע"ב

יוצא לאור ע"י מדרשת
"ויזרע יצחק"
ע"ש יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל

	י"ם	ת"א	חיפה
כניסה	16:50	17:06	16:56
יציאה	18:06	18:06	18:05
ר"ת	18:39	18:42	18:41

הגיגים לפרשת השבוע

"**כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי**" (שמות כא' ב)

לאחר מתן תורה בו נתנו עשרת הדברות מתחלה התורה לפרט את שאר המצוות וידועה שאלת המפרשים מדוע בוחרת התורה מכל תרי"ג המצוות להתחיל דווקא בדינו של עבד עברי? **הרמב"ן** מבאר (מובא גם ברבינו בחיי) שהתורה מתחילה בדינו של עבד עברי משום שיש בדין של שילוח העבד העברי בשנה השביעית מצד אחד, זכר ליציאת מצרים הנזכרת גם בדבור הראשון שנאמר: "אנכי ה' א-לקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" כך גם נאמר בדין עבד עברי: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' א-לקיך על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום" (דברים טו' טו). ומצד שני יש במצוה זו גם זכר למעשה בראשית כמו מצות השבת, כי הרי השנה השביעית של העבד היא שבתון ממלאכת האדון ממש כמו שהיום השביעי הוא שבתון. ומסכם **הרמב"ן**: "ולכן המצוה הזאת ראויה להקדים אותה שהיא נכבדת מאד, רומזת דברים גדולים במעשה בראשית".

"**עַיִן תַּחַת עַיִן**" (שמות כא' כד)

"סימא עין חבירו נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש" (ב"ק פד) (רש"י)

רבינו בחיי מביא ראיה למה שביארו חז"ל על הפסוק: "עין תחת עין" שאין מדובר בנטילת איבר ממש אלא בתשלום דמי האבר ממה שאמרה התורה "רק שבתו יתן ורפא ירפא" (שמות כא' יט) ואם נפרש את הפסוק כפשוטו ונעשה באיש אשר יכה את רעהו כפי אשר עשה בו, אם כך מה הטעם לחייבו לשלם "שבת וריפוי" הלוא המכֶּה צריך גם הוא "שבת ורפוי". ראיה נוספת לכך שאין מדובר בנטילת איבר ממש אלא בתשלום דמי האבר היא שאילו הוצאנו לאדם את עינו כפי שהוציא את עין חברו הרי בני האדם שונים זה מזה ו"לא כל הטבעים שווים" ויכול להיות מצב שהמכה ימות בעקבות הוצאת עינו מפני שטבעו רך מן הראשון והתורה אמרה "עין תחת עין" ולא "עין ונפש תחת עין". לכן אי אפשר להעמיד את הדין הזה שיהיה שווה לכל נפש אלא אם כן מדובר בממון ולא נטילת האבר ממש, משום שאי אפשר לאדם לעשות אותה חבורה שעשה לו חבירו באורך וברוחב ובעומק ולא יתכן לו לצמצם, ואם יעשה פחות או יותר לא קיים "כאשר עשה כן יעשה לו", אלא מכאן שאינו ממש אלא דמים כדמי מה שעשה לא פחות ולא יותר.

"**כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי**" (שמות כב' כב)

הכתוב שלפנינו בא לאחר הציווי שלא לענות אלמנה ויתום ומופיעה בו צעקה כפולה: "צעק יצעק" ואילו במצוה של השבת העבוט מזכיר הכתוב צעקה אחת: "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב' כו) וצריך להבין מדוע? מתרץ ה"**משך חכמה**" שהעונש על אי השבת העבוט הוא שיהיה היפוך מעמדות, הלווה יהיה עשיר והמלווה יהיה עני, ואילו העונש על עינוי אלמנה ויתום הוא בנטילת נשמה שנאמר: "והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים" (שמות כב' כג). וידוע שהקב"ה, ברחמיו הרבים, אינו פוגע בנפשות תחלה אלא בתחילה מעניש בממון, ורק לבסוף אם החוטא לא שב בתשובה הקב"ה מענישו בגופו. לכן אמר כאן הכתוב: "אם צעק יצעק" שפירושו של דבר הרבה צעקות, וכיוון שהעונשים הקלים לא הועילו, אזי נאלץ הקב"ה לקיים "והרגתי אתכם".

"**וְעָבַדְתֶּם אֵת ה' א-לקיכם וּבֵרַךְ אֵת לַחְמְךָ וְאֵת מֵימֶיךָ**" (שמות כג' כה)

הכתוב מתחיל בלשון רבים: "ועבדתם את ה א-לקיכם" אך מסיים בלשון יחיד: "וברך את לחמך ואת מימיך"? ה"**כלי יקר**" מביא שני טעמים לכך: הטעם הראשון הוא משום שכל ישראל ערבים זה בעד זה והקב"ה לא יברך את לחמו של היחיד אלא אם כן יהיו כל ישראל עובדי ה' ואז יבורך לחמו של כל אחד ואחד. הטעם השני הוא לפי מה שאמרו חז"ל שבעבודת ה' טוב יותר כאשר רבים מתקבצים להתפלל שנאמר: "הן א-ל כביר ולא ימאס" (איוב לו' ה) ואילו בענייני אכילה טוב יותר כשאוכל כל אחד פתו לבדו לכן נאמר: "וברך את לחמך ואת מימיך" בלשון יחיד.

מעוניין לקבל את העלון ישירות לתיבת הדוא"ל שלך? שלח מייל לכתובת: Yossef.Benhamo@gmail.com

העלון מיוסד לעילוי נשמת :

יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל
נלב"ע יג' אדר ב' תשס"ה

יצחק בנימין בר שורין ז"ל
נלב"ע יג' אדר ב' תשל"ג

חביבה חיה בנימין בת גורג'יה ז"ל
נלב"ע יא' ניסן תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה

העלון ניתן להורדה באתרים הבאים: ladaat.net/gilionot.php alonolam.com

נא לשמור על קדושת הגליון

אין לעיין בעלון בשעת התפלה

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא' א)

פרשת משפטים באה לפני פרשת תרומה ללמדנו שלפני שבא האדם לעשות צדקה בממונו ולהראות ולהציג את נדיבות לבו, תחילה צריך הוא לוודא שאין בממונו שום חשש שמקור הממון הוא בגזל, אחרת יהיה דינה של צדקה זו כדין לולב הגזול שהוא פסול מדין "מצוה הבאה בעבירה", ואין יוצאים בו ידי חובה. מבואר ב"**בית הלוי**" שניתן ללמוד רעיון זה גם מדברי הנביא: "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא" (ישעיה נו' א). שתחילה יש לעשות משפט ורק אחר כך צדקה. זהו הסדר הנכון.

"ואם אמר יאמר העבד" (שמות כא' ה)

"אמר יאמר - עד שיאמר וישנה" (קידושין כב).

לפי הגמרא, על מנת להגיע למצב של רציעת האוזן, צריך העבד לומר את דברו שתי פעמים. וצריך להבין מדוע צריך העבד לומר ולשנות את דברו, בכדי שנדון אותו ברציעה? מסביר זאת ה"**פנים יפות**" לפי הגמרא המבארת שהטעם שהעבד נידון ברציעת האוזן הוא: "אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו- ירצע" (קידושין כב) כלומר הרציעה היא עונש על חטאו של העבד שאמר "לא אצא חופשי". והנה ידוע שהנהגתו של הקב"ה היא לא להעניש מיד אחר החטא, אלא הקב"ה ממתין ומצפה שהחוטא ישוב בתשובה, אך כאשר האדם חוזר על החטא אזי החטא כבר משתרש בו ואין סיכוי שיחזור בתשובה על חטא זה, כפי שקבעו חז"ל: "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, נעשית לו כהיתר" (קידושין כ). אם כך, ניתן להעניש את האדם, ולכן גם בעניינו כיון שהעבד שנה בחטאו עליו להיענש.

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (שמות כב' ל)

לכלב תשליכון אותו - אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שנאמר: "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" (שמות יא') אמר הקב"ה תנו לו שכרו. (רש"י)

בגמרא מסופר על רבי שפתח לציבור בשנת בצורת אוצרות מזון, והתנה זאת בלימוד תורה, דהיינו רק מי שלמד תורה יגש ויהנה מהמזון הזה, ואלו עמי ארצות אל יגשו לקבל מזון, נכנס רבי יונתן בן עמרם אמר לרבי: "פרנסני" אמר לו רבי: "האם למדת תורה"? ענה לו רבי יונתן בן עמרם, מרוב צניעותו, שלא למד תורה. שאלו רבי: "אם כן במה (באיזו זכות) אפרנסך"? ענה לו רבי יונתן בן עמרם: "פרנסני ככלב וכעורב" (ב"ב ח.) וצריך להבין את כוונתו של רבי יונתן בן עמרם בתשובתו: "פרנסני ככלב וכעורב" מדוע בחר דווקא בכלב ובעורב? מבאר ה"**חתם סופר**" שכוונת רבי יונתן בן עמרם לומר לרבי שגם לעמי הארצות מגיעה פרנסה כי גם להם יש זכות בתורה בשני אופנים, ראשית - הם תומכים כלכלית בתלמידי החכמים, ושנית - מצד ששותקים ולא חורצים את לשונם נגד תלמידי החכמים. וזוהי כוונתו של רבי יונתן בן עמרם: "פרנסני ככלב" כמו שמצינו שהכלבים במצרים לא חרצו את לשונם נגד ישראל, "וכעורב" כפי שמצינו שהעורבים כלכלו את אליהו הנביא בלחם ובמים.

"מדבר שקר תרחק" (שמות כג' ז)

על הפסוק: "אמת מארץ תצמח" (תהלים פה' יב) אומר **רבי מנחם מנדל מקוצק** ששום דבר אינו צומח באדמה אלא אם כן זורעים אותו קודם. ומה זורעים על מנת להצמיח אמת? את השקר. כשקוברים את השקר באדמה צומח האמת.

"והסרתי מזלה מקרבך, לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא" (שמות כג' כה-כו)

יש בפסוקים אלו פירוט של גודל הברכה לה יזכו עובדי ה', אומר ה"**אור החיים**" הקדוש שניתן להבחין בכתוב בשלוש ברכות: א' - שיהיה האדם בריא להתעדן בטוב ה' שנאמר: "והסירותי מחלה מקרבך", שאם לא יהיה האדם בריא הרי "כל אוכל תתעב נפשם". ב' - ירבה לו בנים, שנאמר: "ולא תהיה משכלה ועקרה בארצך". ג' - שיאריך ימים, שנאמר: "את מספר ימיך אמלא". בדברים אלו מראה הקב"ה את גודל רצונו לברך את עובד ה' ומברכו בדברים הנחוצים ביותר לאדם, כי לולא שלשת הדברים האלו, לא יהיה היכר לגודל הברכה, שאם יהיו האוכלים מועטים, ומשוללי בריאות, ויחיו שנים מועטות, הרי שלא צריך הרבה על מנת לקיימם והמעט שיתן ה' יספיק בכדי לספק את כל צרכם, ועדיין יחשב שבירך את לחמו ואת מימיו, ואין בהבטחה זו דבר גדול, אך בהתקיים שלשת הדברים הללו חייב הקב"ה להרבות את הברכה.

"שיר ידידות" – שירת בקשות בנוסח מרוקו

חברת הבקשות "מאיר השחר" ב"ב בהדרכת בן חמו יוסף הי"ו מקיימת שירת בקשות מידי ערב שבת בשעה 20:30

לבירור מיקום הבקשות או להזמנת הקבוצה אליכם: יוסף - 052-3268315 אבי - 054-6447141

הארות והערות ניתן להפנות לטלפון: 052-3268315 או בדוא"ל: Yossef.Benhamo@gmail.com

גמ"ח תפילין "יד יצחק"

ברשותנו מבחר תפילין רש"י (ספרדי, אשכנזי, איטר) להשאלה בטלפון: 052-3268315

חברת הבקשות "מאיר השחר" בני ברק ומדרשת "ויזרע יצחק"

לימוד פיוטים ובקשות נוסח מרוקו בהדרכת ע"ה יוסף בן חמו מוצ"ש 20:30 בית כנסת "תורת ישראל" קרית הרצוג ב"ב

הזכויות אינן שמורות. הפצה, לזיכוי הרבים, מותרת בכל דרך. "ואהבת לרעך כמוך"– סיימת לקרא, נא העבר לחברך.